

ГОДИНА II.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 38.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

ИЗЛАВИ ЧЕТИРИ ПУТА НА НЕДЕЉУ НА ПО ТАБАКА. — СТОЈИ ЗА НОВИ САД 40, А НА СТРАНУ 60 НОВ. МЕСЕЧНО. — ЗА ОГЛАСЕ
НАПЛАЋУЈЕ СЕ ОД ЈЕДНЕ ВРСТЕ 3 НОВ. И 30 ЗА ЖИГ СВАКИ ПУТ.

ОБА НАША НАРОДНА ПОЗОРИШТА.

Између позоришног известиоца „Видов-дана“ Б. и г. Јована Ђорђевића драматурга народног позоришта у Београду породила се у београдским листовима распра, из које ћемо саопштити оно, што је од веће, опште важности по оба српска народна позоришта.

„Све моје примедбе“ — вели Б. — „долазе очевидно из жеље, да се што мање погрешака чине у позоришту, особито сада, где је оно допало критичког стања“. На то одговара г. Ј. Ђорђевић овако: „И то критично стање спомиње г. Б. тек онако мимогред, као да јереч о каквом разбијеном оџу! А зна ли г. Б., шта се то зове „критично стање“? Зна ли, да је то питање о животу и смрти? А зна ли, како су духови расположени у критичном стању? Зна ли, да се онда свако зло лакше верује, да се од свачега лакше преза, и за то да је онда одвећ опасно, ударати на ларму пре, него што се осведочимо, да је то заиста зло? Зна ли он, да је у критичном стању добар савет скуп, а рђав савет и неумесне примедбе да се не праштају ни незнању, а камо ли злој вољи? Зна ли он најпосле, да је у критичном стању боље, ни онда не лупати у велики добаш, кад се добри савети и умесне примедбе дају; јер се тим уштеди немир, и онај, кога се тиче, може исправити погрешку пре, него што је и други приметите? Зна ли г. Б. све то?“

Ако зна, онда ћу га питати: какве ће бити користи позоришту у ово критично доба, ако би господину Б. и пошло за руком, уверити публику, да реперторијом народног позоришта ружује човек, који француску литературу не познаје, дакле и г н о р а н т ?

Какве ће бити користи позоришту у ово критично доба, ако би г. Б. и пошло за руком у-

верити публику, да је тај исти игнорант уједно и л а ж а, јер претерује хвалећи Лесинга и тиме публику вара?

Какве ће бити користи позоришту у ово критично доба, ако би г. Б. и пошло за руком, уверити публику, да је Лесингов „Натан“ слаби комад, и да је публику ладну оставио? „Натан“, који је дика и украс првим позориштима свега изображеног света, којег са пијететом представљају и она позоришта, која нису у критичном стању!

Ми представљамо „Натана“, коме ако би се ишта имало замерити, било би то, да је њему представник јеврејста и артајски наслиган као узор свију људских врлина, и да су према њему јако у сенци оба друга представника хришћанства и муамеданства; а г. Б. нађе за добро, баш у ово критично доба опоменути наше суграђане Јевреје, да се они вређају баш у оном комаду, који је глорификација јеврејства! Какве ће бити отуда користи позоришту?

Ако се то све код г. Б. зове критика, онда ја не знам, како се код њега зове опадање, ком не би требало да има местани у најсјајнијем стању, а камо ли у критичном.

Критика! Јавност! Журналистика! Моћ слободне штампе и њен уплив на племенит, даровит народ! Какве су то дивне речи! Каква исполинска снага лежи у њима! Шта се и шта не може постићи с тим моћним факторима! — Обете ли, господине Б., да то огледамо баш на позоришту, кад је о њему реч?

Знате ли, г. Б., што о постанку народног позоришта новосадског? Знате ли, ко га је поглавито створио, одржао, па му још и сад душу држи? Ја ћу да вам кажем, ко: „журналистика!“ И сад ме послушајте.

На измаку 1859. године морало се онде путем журналистике најпре тек о томе радити, да се успостави српска читаоница у Н. Саду. Питате за што? За то, да буде мати народном позоришту, јер ко би га други могао и хтео оснивати? Тамошња влада не беше српска, да нам га готова у крило спусти; једини законити орган српског народа тамо је српски конгрес, кога тамошња влада зове црквеним, али и од те црквено-конгреске дворане кључ беше онда у Бечу, а сад је у Будиму. — За потврдом статута читаоничиних морало се чекати дуже од године дана, а дотле читаоница није смела ништа радити, ни састајати се, јер тамо преко не беше српске владе, која оваке ствари за 24 часа решава. — Кад се већ поче говорити, да су статуту потврђени, тад се одноче на крају 1860. у „Срб. Дневнику“ низ чланака

о потреби народног позоришта. То беху оне тако зване „варнице дневниковог кресива,“ које падоше свуда на добру труд. Прилози почеше одма долазити без нарочитог позива. — Прва скупштина читаонице могаше бити истом у марту 1861. Она усвоји предлог о позоришту и отправи молбу у Будим, да јој се допусти, да сме купити прилоге на позориште, и да се сме држати скупштина тих приложника. Допуштење једза дође тек при крају септембра, јер се тамо горе није бог зна како хитало са српским стварима. — Скупштина позоришна састаде се у мају 1862., изради статуте и посла их горе на одобрење. Знате ли, колико је времена требало, да се потврде? Две године и по; и тако је тамо требало шест година за онај посао, који би се овде за толико дана свршио.

(Свршиће се.)

СРПСКЕ НАРОДНЕ ПЕСМЕ.

(Свршетак.)

Те су песме чисти неусиљени гласови правог народног песништва. Нису оне узете са старих пергаменатских листова, већ из топлих уста народа. Те песме може бити да пре нису никада биле написане, оне дакле нису у том смислу старе. Нема пара сликовним уводима многих песама, н. пр. где се описује просидба:

„Од како је свијет постануо,

Није лепши цвијет процватио,

Како бјеше цвијет процватио

У Удбини у турској крајини!“

Глас о брвавој битци дојављује се овим уводом:

„Полетјеше два врана гаврана

С брда Цера изнад Чокешине,

Крвавијех кљуна до очију

И крвавих ногу до кољена.“

птице слећу у двориште оних јунака, који су пали у боју. Жена их пита, а оне приповедају сав догађај како су га гледале.

Још је појетичнији увод у песму:

„Мјесец кара звијезду даницу:

Гдје си била звијездо данице?

Гдје си била, гдје си дангубила?

Дангубила три бијела дана?

Даница се њему одговара:

Ја сам била, ја сам дангубила

Више бјела града Биограда,

Гледајући чуда великога?“

Како је красна помисао, да се две звезде занимају са судбином свакога појединога човека, те још

застају на своме путу из саучешћа према људима.

Друга је особина тих српских песама та, да оживе увод за предмет тиме, што питају за прилике, па их после поричу пре него што спомену праве прилике. Ко да се не сећа песме о Асан-аги:

„Шта се бјели у гори зеленој?

Иг' је снијег, иг' су лабудови?

Да је снијег, већ би окопио,

Лабудови већ би одлетели!

Нит' је снијег, нит' су лабудови,

Него шатор аге, Асан-аге!“

У даљини чисто видиш како стоје у реду шатори: тако је то жива слика.

Томе је сличан и овај почетак:

„Што процвиље у Бањане горње?

Да л' је вила да ли гуја љута?

Да је вила, на више би била,

Да је гуја под камен би била!

Нит' је вила нити гуја љута,

Већ то цвили Перовић Ватрићу

У рукама Ђоровић Османа.“

Иза тога се приповеда погибија, у којој се налазаше јунак те песме.

Предмет је народним српским песама: храброст и јунаштво, верност и моћ племенитог осећаја према пријатељима и непријатељима, чудновате згоде и сретне просидбе.

Песме се те деле на јуначке и женске. Јуначке су песме дуже, те се прате гулама, а имају увек исти размер. У женским песмама истиче се певање и начин, па им се за то и мења размер. Љубавне су песме већином пуне шале и невиности, одарене снагом најједноставнијег израза. Како су поникле на граници између истока и запада, имају у себи све врлине источне и западне лирике. Мисли се казују већином сликама, више него у песништву осталих народа у Европи, па ипак нема ти ту ни трага надутости и превеликој раздражљивости као у арапском и персијском песништву. Њихов угодан мирис не омам-

љује. Мирис им је мирис ружин. Њихова суштина са свим је европска, и само финоћом и богатством у спајању, јаснијим гласом присподоба опомињу те, као и песништво шпањолско, наисток.

Па ако баш ко и нема никаква осећаја за лепоту и једноставност наших народних песама, то ипак не ће бар моћи одрећи своје хвале чистоти и благозвучности нашега језика, који је за певање са свим прикладан. На милом нашем језику сачуване су те дивне песме и приче, па се тако чини, као да нам је милостиви Бог хтео многу осудицу у нашој књижевности нагадати кућним благословом нашег народног песништва.

Д Ш С Т Ш Ђ Ш.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Да се мењамо“), шалива игра у једној радњи, од Фуријера и Мајера, превео Ј. Ђорђевић, приказана је први пут у четвртак 22 марта.

Кад нам већ прилике недопуштају гледати чешће на нашој позорници нове веће драматске производе, морамо се да како задовољити с мањима, а задовољавамо се радо, кад опазимо у делу здраву замисао и тенденцију саобразну начелима данашњега времена. Да у делу, о коме хоћемо којуда рекнемо, има и једнога и другога, јемчи нам име знаоца позоришне уметности, који је ово дело превео.

Хумористично постоље овога делца сачињава она с психолошког гледишта не довољно разјашњена жудња премладих лица, да се залубе у несразмерно старије особе, и обратно, жудња, која се у оба сполу појављује и која све то смешнији утисак прави, што је диференција века већа, ваљда за то, што и љубав расте с том диференцијом. Као што се премладо женско лако склони да се уда за „остарог“ младожењу, тако исто је и премладо мушко готово да понуди своју руку каквој увелој лепотици. Кад је чежња за страним сполом у постанку, млађана идеалност прта предмете страног сполу веома ласкавом бојом, јер голема жудња за тим сполом претрпава реалан поглед на сам предмет. Ко не може а да не љуби, тај слабо разбира кога ће љубити; а никоме није толико стало до љубави, као премладим лицима оба сполу, па како се голема старост у нечем подудара с првим млађаним добом, то се и у њојзи опажа иста појава.

Писац је ову појаву изнео на позорницу да нам покаже њезину смешњу страну, а уједно данас увери, како је нестална наклоност међу особама разнога доба, јачако у тој намери, да гледаоца одврати од неприлика, што настају из оваке наклоности, ако су лица везана браком.

Млади Павле Дервиљ готов је да узме руку остаре удовице Клементине Валрејево, а његов поочим Данглар, човек „зрео“ и презрео залубио се у Лизу, ћерку исте удовице, и мисли озбиљно, да је узме за жену. Лиза тек што је изишла из института, и наравно да сад ждди за оним, што јој је тамо тако строго забрањено —

за страним сполом и да случајно не сусретне Павла у кући њезине матере, она би „као боса у бару“ постала госпођа Дангларовица, просто за то што је Данглар — мушко. Да је писац после свршеног чина узео ту породицу, да је изнесе на глумиште, он би морао писати породичну трагедију, у којој би се синиак и помајка прерушили у љубавне јунаке саблигатним мачем и отровом, у изгледу да се „тамо горе“ састану, али на срећу се писац пожурио да промеша лица и назоре, па кад се матори Ђувегија увери, да ће с мајком имати мање кубуре него с ћерком, а млади Петар, да је ћерка одиста лепша и згоднија од матере, а женена то не знадоше шта да примете (велика је заслуга писачева што је то могао да постигне!) — завршише три речце „да се мењамо“ целу ствар у најлепшој шали.

Осим шаливе по себи замисли има у делу више хумористичких момената, међу којима леп је онај, у коме синиак као очух девојчин *in spe*, даје благослов своје поочиму, као зету своје такође *in spe*.

Приказано беше ово делце доста укусно. Маринковићка је уметно знала поентирати остару кокету са притајеном жудњом за младим мужем. — Ј. Маринковићка знала је вешто да изведе „размажену јединицу“ из „института“, а што јој најивна љубав беше нешто бледа, то баш сведочи добру дисциплину институтску, која јој јачако не дозвољаваше, да се увезба у томе. Зориф је свакад добар „Дон Клето“ па било да се жени из жудње „да се одмори“ или да постане „саветником“. Станчићу бисмо световали да према добу своје улоге потенције своју (наравно идеалну) љубав. Ђ. Харићевој за сада велимо: напред!

Други комад истога вечера беше: „Гушче буквачко“. Нама је то дело већ познато, те ћемо о њему рећи само толико, да је приказано много боље него први пут. Нама је драго кад опазимо, као ово вече на Недељковићу, да се наши глумци обзиру на примедбе у рецензијама. Његовом игром комад је много добио у овој другој представи. Сајевић и Сајевићка показаше у тој представи такође пластичнију игру него пре. —А—

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

47. ПРЕДСТАВА

У НОВОЈ ПРЕТПЛАТИ 8.

У НОВОМЕ САДУ У ЧЕТВРТАК 29. МАРТА 1873.

У НОВОЈ ПОЗОРИШНОЈ ДВОРАНИ:

Г Р О Ф Е С Е К С.

ТРАГЕДИЈА У ПЕТ ЧИНОВА, НАПИСАО ХЕНРИЕ ЛАУБЕ, С НЕМАЧКОГ ПРЕВЕО Д. ЈОСИЋ.

О С О Б Е:

Јелисавета, краљица енглеска	Ј. Маринковића.
Гроф Есекс	Недељковић.
Сер Роберт Сесил	Суботић.
Лорд Нотингем	Пешић.
Сер Уолтер Роле	Зорић.
Гроф Саутемптон	Лукић.
Леди Нотингемова	Л. Хаџићева.
Леди Ротландова	Ј. Сајевића.
Сер Џејмс Рафлс	Марковић.
Чарлс Нордт	Станчић.
Гроф Дарби	Божовић.
Џонатан, есексов дворски управитељ	Рашић.
Робсе, есексов слуга	Соколовић.
Паж краљичин	Љ. Зорићева.
Марија, собарица грофице Ротландове	Б. Хаџићева.
Слуга краљичин	Петровић.

Кавалери, пажеви, вратар, солдати, кључар, шериф, џелат и грађани. — Збива се у Лондону месеца фебруара 1601

Улазнице се продају у писарници позоришној (стану матичином) од 9—12 пре подне и од 3—5 сахата после подне, а после на каси.

Поједини бројеви овога листа продају се обдан по 5 новч. а. вр. у српској народној задружној штампарији, у позоришној писарници и увече на каси.

Од „Зборника позоришних дела“ изашло је досад шест свезака. У првој је свесци „Школски надзорник“, у другој „Шаран“, у трећој „Честитам“ и „Француско-пруски рат“, у четвртој „Краљева сеја“ у петој „Максим Црнојевић“, а у шестој „Избирачица.“ Прве две свеске стоје 20 новч., трећа и шеста 30 новч., четврта 50 новч., а пета 40 новч. а. вр.

ПОЧЕТАК У 7 И ПО А СВРШЕТАК У 10 И ПО САХАТА.